

6

NĚMECKÝ PŘEBĚHLÍK

NA JAŘE ROKU 1943 KIM PHILBY ZJISTIL, ŽE JISTÝ mladý Němec jménem Erich Vermehren se objevil v Lisabonu, kde jeho matka pracovala jako novinářka, a opatrně zkontaktoval tamější britské zpravodajce. Pocházel z významné právnícké rodiny v Lübecku, která byla známa svým sklonem odmítat nacismus, a Erich Britům naznačil, že uvažuje o přeběhnutí na druhou stranu barikády. Došlo nicméně pouze k jednomu setkání a co se tajných informací týče, Vermehren navíc neměl moc co nabídnout, nehledě na to, že jeho manželka byla stále v Berlíně a on se za ní brzy z Portugalska vrátil. Skutečnost, že se takto projevil, však byla velmi zajímavá, takže Philby ji uložil ad acta, aby se s tímto člověkem případně v budoucnu pracovalo.

Erich Vermehren byl jedním z velmi malého počtu lidí, jejichž svědomí roste a posiluje při stresu. Tělo měl dosti křehké, protože ho

ŠPION MEZI PŘÁTELI

v mládí postřelili, ale jeho duše byla z jakéhosi tažného a neuvěřitelně odolného materiálu, tak pevného, že nikdy nepraskla, dokonce se ani neohnula. Tento zbožný mladý muž a patriot byl prostě přesvědčen o správnosti svého morálního postoje. V roce 1938, když mu bylo devatenáct, získal Rhodesovu stáž na Oxfordské univerzitě, nacisté mu však nedovolili odjet, protože opakovaně odmítal vstoupit do Hitlerjugend, a v jejich očích byl tudíž „nehodným reprezentovat německou mládež“. Říkalo se, že to byl sám Vůdce, kdo nařídil vyškrtnutí jeho jména ze seznamu lidí, kteří měli na zmíněnou stáž nastoupit. Kvůli svému zranění nemohl sloužit v armádě, proto pracoval v jednom táboře pro válečné zajatce. V roce 1939 se stal pravověrným katolíkem a oženil se s aristokratickou kněžnou jménem Elisabeth von Plettenburg, také oddanou katolickou věřící, která byla o třináct let starší a jejíž nenávisť vůči režimu v Německu byla stejně zarytá jako ta jeho. Elisabeth na sebe již před válkou upoutala pozornost gestapa tím, že rozdávala náboženské texty, které pohanské nacisty kritizovaly, její rodina byla prostě stejně intenzivně zapojena do odporu proti hitlerovcům jako ta Vermehrenova. Erich měl navíc bratrance jménem Adam von Trott zu Solz, který pracoval na německém ministerstvu zahraničí a později se stal klíčovým hráčem spiknutí, jehož cílem bylo svrhnout Führera. Sňatek Ericha a Elisabeth dal každopádně dohromady dvě křídla podzemního protinacistického odporu, a to částečně na rodinné bázi. V této malé skupině bojovníků se náboženské a morální rozhořčení mísilo s politickými názory, její členové nebyli žádní liberálové, byly to naopak hluboce konzervativní, zuřivě protikomunistické, často velmi bohaté rodiny ještě „ze starého světa“, které se obávaly, že Hitler vede jejich zemi do zkázy, která umožní vládu ateistických bolševiků. Tito lidé snili o svržení Vůdce, o uzavření míru s Británií i Spojenými státy a poté o poražení rudé hrozby z Východu, načež by se vytvořil nový německý stát, který by byl demokratický, antikomunistický a křesťanský, takže Erich a Elisabeth se ještě s několika podobně smýšlejícími konspirátory rozhodli, že Führer musí být zničen dříve, než sám zničí Německo.

Koncem roku 1943 byl Erich s pomocí zmíněného bratrance přidělen k Abwehru. Absolvoval tam dvoutýdenní školení v používání kódů pro bezdrátovou komunikaci a neviditelného inkoustu a poté odjel do Istanbulu, kde ho k ruce jako osobního asistenta dostal nám již známý Paul Leverkühn, jinak přítel a lübecký právníký kolega Erichova otce. Manželkám se oficiálně nedovolovalo jejich muže na diplomatické mise doprovázet, aby případně nemohli oba přejít na druhou stranu, takže Elisabeth, v té době již na černé listině nacistů, zůstala v Berlíně a byla de facto jejich rukojmím. Vermehren dorazil do Istanbulu počátkem prosince a začal pracovat v úřadu Abwehru, kde byl jeho nadřízeným právě Leverkühn. Již o dva týdny později však kontaktoval důstojníky britské zpravodajské služby, načež pracovník MI6 v Londýně Harold Gibson jeho jméno předal Páté sekci a lidé z Philbyho iberské sekce v této souvislosti upozornili na Vermehrenovu snahu o kontakt ještě v Lisabonu. Jeho svazek byl nato poslán Elliottovi do Istanbulu a rozjela se velká akce.

Dvacátého sedmého prosince 1943 v sedm hodin večer se Vermehren dostavil do bytu v İstiklal Caddesi, což byla hlavní ulice istanbulské čtvrti Pera. Tam mu otevřel sluha se silným ruským přízvukem, mladého Němce uvedl do obývacího pokoje a automaticky mu podal sklenici s whisky. Za malou chvíli se zpoza zasunovacích dveří vynořil hubený muž s brýlemi, přátelsky se zazubil a podal mu ruku: „Erich Vermehren?“ řekl. „Jestli se nemýlím, právě jste se chystal odjet studovat do Oxfordu.“ Ano, Nicholas Elliott toto setkání připravil pečlivě.

Vermehren si tu chvíli vybavil velmi živě, stejně jako Elliottovu nepochybnou a uklidňující „anglickost“. „Měl jsem pocit obrovské úlevy, téměř jako bych již na anglické půdě stál.“

Oba muži pokračovali v konverzaci, zatímco Elizabeth Elliottová podávala večeri, a mluvili spolu celou noc. Vermehren říkal, že se nemůže dočkat, až udeří na Hitlera, velmi ho ovšem trápila představa, že by tím mohl zrazovat svou vlast. Trval také na tom, že by nebyl schopn Německo opustit bez své manželky, kterou by v případě jeho přeběhnutí určitě zatkli a pravděpodobně i zabili. Elliott, který si při jejich

ŠPION MEZI PŘÁTELI

rozhovoru všiml u mladého muže „náznaků určité nevyrovnanosti“, ho přesvědčoval, že rozhodně není zrádcem, a v přítomnosti Elizabeth zdůrazňoval jeho morální povinnost v této záležitosti coby věřícího katolíka. Také mu vysvětlil, že bude nějaký čas trvat, než se vyrobí falešné doklady, ale až přijde ta pravá chvíle, dostane ho i s manželkou z Turecka a zařídí bezpečný přesun do Británie. Jeho přeběhnutí, jak ho nakonec ujistil, uštedří nacismu obrovskou ránu. Když však Němec stále váhal, Elliott trochu přitvrdil a řekl mu, že zašel již příliš daleko, než aby nyní mohl vycouvat, a když nad Istanbulem začalo svítat, Vermehren vstal a podal mu ruku se slovy, že udělá to, co od něho bude on a Bůh požadovat.

Ve zprávě pro MI6 ho Elliott charakterizoval jako „sice velmi neklidného a trochu strojeného, ale jinak kultivovaného, zdravě sebevědomého, mimořádně chytrého a logicky uvažujícího mladého Němce z dobré rodiny“, který byl silně protinacistického smýšlení, což souviselo s jeho náboženskou vírou. V závěru tohoto hodnocení uvedl, že o upřímnosti tohoto člověka je „plně přesvědčen“.

Vermehren odletěl zpět do Berlína a řekl manželce, ať se připraví na chvíli, o které v minulosti tolik diskutovali. Jeho bratranec von Trott následně zařídil, aby mohla pracovat na německém konzulátu v Istanbulu (její bratranec, Franz von Papen, byl v Turecku velvyslancem, jak už bylo řečeno), což by mohlo poskytnout jisté alibi v případě, že by gestapo chtělo vědět, jak to, že manželé vycestovali společně do zahraničí a porušili tak příslušná nařízení. Před odjezdem Elizabeth přepsala bankovní účty na své děti a poté už nasedli do lůžkového vlaku, cestou si však ke svému zděšení všimli, že ve vedlejších kupé cestuje jeden důstojník gestapa, že jsou tudíž sledováni, a když dorazili na bulharskou hranici, byla ona zatčena a dopravena na německou ambasádu v Sofii, zatímco Erich neměl na vybranou a musel pokračovat do Istanbulu bez ní. Po dvou týdnech čekání jí – opět mimo jiné díky jejímu bratranci z ministerstva zahraničí – bylo umožněno nasednout do kurýrního letadla a odcestovat za svým manželem do Turecka. Leverkühn ovšem věděl, že je Frau Vermehren na černé listině gestapa, a z jejího neohlá-

šeného příjezdu do Istanbulu byl evidentně vyděšen, takže Erichovi nařídil, aby do Německa poslal přípis, v němž by vysvětlil, jak a proč se jeho žena ocitla v tomto městě.

Manželé Vermehrenovi museli jednat rychle, stejně tak i Elliott. Pod záminkou, že se chce seznámit s prací s dokumenty v úřadu, kde pracoval, začal si Erich tajně brát domů nejdůležitější svazky Abwehru, včetně organizační struktury „jeho veškeré činnosti v Istanbulu“, nebo například „kvantum podrobných informací“ o operacích německé zpravodajské služby na Blízkém východě. Elliott všechny tyto písemnosti ofotografoval a Vermehren je opět vrátil na místo. Leverkühn svému novému asistentovi umožňoval naprosto volný přístup k veškeré dokumentaci, takže ten si brzy začal každý večer odnášet obrovské množství informací. Moc času avšak již nezbývalo, dvacátého pátého ledna Elliottovi jeden z jeho informátorů v turecké policii sdělil, že kolegové už vědí, že je Vermehren v kontaktu s Brity, a protože v řadách místních strážců pořádku měl své agenty také Leverkühn, „netrvalo by dlouho a i Němci by se dozvěděli“, co se chystá.

O dva dny později se Erich a Elizabeth účastnili koktejlu na španělském velvyslanectví, a když z něj odcházeli, zmocnili se jich před budovu dva muži a vtlačili je do přistaveného vozu. Toto přepadení naaranžoval Elliott, aby to vypadalo, že manžele někdo unesl, protože tím získal čas a možná se i omezily represálie proti jejich příbuzným. Auto je ve skutečnosti odvezlo jihovýchodním směrem, konkrétně na pobřeží nedaleko města Smyrny, tam přestoupili na rychlý motorový člun, který okamžitě poté zmizel v temnotách Středozemního moře, a o čtyřiaadvacet hodin později již byli v Káhiře, na sobě stále ještě slavnostní večerní oblečení.

Paul Leverkühn byl zmizením Vermehrenových nejdříve vyveden z míru, nato se rozzuřil a nakonec propadl totální panice, která ho úplně paralyzovala, jinými slovy šéf Abwehru v Istanbulu byl „pěkně nervózní“, jak hlásila MI6. Velvyslanec von Papen přerušil lyžování v pohoří Bursa, aby mohl začít osobně řídit tuto krizovou situaci, a požadoval, aby turecká policie uprchlíky vypátrala, na což její představitelé zdvořile kývli, ale nepodnikli vůbec nic. Leverkühn byl mezi-

ŠPION MEZI PŘÁTELI

tím odvolán do Berlína a zatímco Němci důkladně prohledávali celé město, Ernst Kaltenbrunner, Hitlerův brutální šéf bezpečnosti, vydal rozkaz všechny pracovníky Abwehru v Istanbulu důkladně prověřit a provést čistky, protože mezi nimi jsou dozajista ještě další špioni. To byla pravda, takže vzít do zaječích se nyní rozhodlo i několik dalších spolupracovníků Leverkühna, Karl Alois Kleczkowski, třiačtyřicetiletý novinář, který šířil německou propagandu a také pro Abwehr zaznamenával nejrůznější kolující zvěsti, se například ukryl v bezpečném domě na předměstí.

Jedním ze zástupců Leverkühna, kterému ten nejvíce důvěřoval, byl Wilhelm Hamburger, dědic majetku jistého rakouského výrobce papíru, který vystupoval jako nákupčí lnu, ale ve skutečnosti sbíral zpravodajské informace o Blízkém východě a jen málokdy vycházel ze svého pronajatého pokoje v hotelu Park. Tento člověk ovšem udržoval styky také se zpravodajci Spojenců, takže když ho sedmého února ráno probudili dva němečtí důstojníci a sdělili mu, že je zatčen, požádal je, zda by mohl zavolat svému nejdůležitějšímu tureckému agentovi „pro případ, že by jeho zmizení vyvolalo znepokojení“, a ti mu to k jeho velkému překvapení skutečně dovolili. Hamburger tedy vytočil předem připravené číslo, načež se dovolal k jednomu ze svých kontaktů v OSS a do sluchátka mu zamumlal: „Odjíždím na týden do Berlína, ale zase se vrátím. *Dejte to vědět námořní pěchotě.*“ Posledních pět slov bylo smluvené heslo, takže o půl hodiny později, když on ještě stále balil a celé to maximálně zdržoval, zastavilo před jeho domem auto. Jakmile vůz zahlédl, okamžitě se rozběhl k hlavnímu vchodu, ještě než ho mohli jeho vězňatelé zadržet, skočil dozadu do vozu a velkou rychlostí ho odvezli na britský konzulát, kde „mu dali snídani a přidělili novou totožnost“. Jak on, tak Kleczkowski následně opustili Turecko stejným způsobem jako před nimi manželé Vermehrenovi, takže skončili v Egyptě, a Packy Macfarland, šéf OSS v Istanbulu, v této souvislosti poslal do Washingtonu zprávu, v níž s humorem jemu vlastním upozorňoval na nebezpečí, že by Káhira mohla být „zaplavena celými šiky korouhvičkářů a převlékačů kabátů“. V Německu mezitím Kaltenbrunner špatnou zprávu sděloval Hitlerovi,

kterému přiznal, že útek Vermehrena „výrazně poškodil aktivity nejen Abwehru v Istanbulu, ale i jiných vojenských agentur v Turecku, celá zpravodajská rezidentura byla prostě obnažena a její pokračování v činnosti se zdá být nemožné“.

Elliott nakonec nechal z Istanbulu zmizet minimálně čtyři přeběhlíky, které nato i sám následoval do Británie. Nejdříve odjel vlakem do Libanonu a pak letěl přes Káhiru a Alžír do Casablanky, až se nakonec, po „mimořádně únavné a nepohodlné“ cestě, která trvala přes týden, vylodil v Newquay na Cornwallu.

Kim Philby, jako vždy ochotný, Vermehrenovým po jejich příjezdu (který byl tak utajený, že o něm nevěděla ani MI5) do Londýna nabídl, že mohou bydlet v bytě jeho matky Dory v ulici Drayton Gardens ve čtvrti South Kensington. Na zmíněnou adresu okamžitě poté, kdy se objevil v metropoli, zamířil i Elliott, kde ho kromě německých uprchlíků radostně uvítal i sám Philby. V následujících dvou týdnech oba pracovníci MI6 manželský pár přátelsky, ale důkladně vyzpovídali, přičemž vyšlo najevo, že Vermehren pro Abwehr pracoval sice jen několik měsíců, nicméně informace, které jim poskytl, byly mimořádně cenné, jelikož se týkaly struktury německé zpravodajské služby a její činnosti na Blízkém východě, včetně totožností důstojníků a spolupracovníků čili agentů. Elizabeth jim následně podrobně vylíčila, jak vypadá ilegální katolický odboj v její zemi, Kima a Nicholase ovšem moc švalo, jak jsou oba manželé zbožní. Většinu špionů ženou kupředu nejrůznější motivy jednání včetně touhy po dobrodružství, idealismus nebo chamtivost, a lze s nimi tudíž manipulovat, zatímco Vermehrenovi sloužili pouze Bohu, takže byli ve svém jednání nepředvídatelní a občas ani nespoupracovali. „Oni jsou v tomto směru tak neskutečně oddaní, že člověk neví, co udělají příště,“ postěžoval si podrážděně Elliott Philbymu, když musel vydržet další nudnou a moralizující přednášku manželů. Erichovi každopádně dali krycí jméno „Vzácný“, protože právě takovým byl, a to v několika ohledech.

Během jedné z pauz při zpovídání německé dvojice měl Elliott konečně příležitost se sejt s rodiči své ženy, což mohlo někoho méně

seznámeného s výstředností vládnoucí anglické třídy uvést do rozpaků. Ukázalo se totiž, že Sir Edgar Holberton je sice člověk veselý, ale zároveň také nabubřelý a vysloveně excentrický, který si dlouholetého pobytu v tropech přivezl zvláštní verbální zvyk, totiž že čas od času řekl bez jakéhokoliv varování něco naprosto nevhodného. Elliott se s ním sešel na obědě v klubu a Sir Edgar se při něm pustil do mimořádně nezáživného rozboru chilské ekonomiky, ale najednou, bez jakéhokoliv předělu, poznamenal: „Nic mi, chlapče, nebrání ti sdělit, že i já jsem si v Rangúnu vydržoval barskou dívku, a stála mne přitom pouhých dvacet liber měsíčně, ani o penny více.“ Konverzace s tímto již postarším pánem byla prostě „překážkovým během, přičemž vyskakovat se muselo velmi často“, jak později Elliott poznamenal.

Britové mezitím dospěli k závěru, že některá sdělení poskytnutá německými manželi byla natolik hodnotná, že mohla být předána i spojencům, takže Moskvě bylo oznámeno, že jistí představitelé Turecka – jak prozradil Erich Vermehren – předávají informace Abwehru. Sověti proti tomuto porušení neutrality dané země hlasitě protestovali a Turecko okamžitě „veškerou výměnu zpráv výzvedného charakteru mezi Ankarou a Berlínem týkajících se SSSR“ ukončilo. Mnoho dalších věcí, o nichž se oba uprchlíci zmínili, však bylo považováno za mimořádně citlivé, například situace kolem protinacistického odporu v třetí říši, který byl zároveň antikomunistickým, takže Sovětský svaz se o nich nedozvěděl, a ještě o více než rok později si jeho představitelé stěžovali, že neměli možnost si přečíst plné znění zprávy o tom, co všechno němečtí manželé Britům řekli.

Zpráva o přeběhnutí Vermehrenových byla uvolněna do médií, ale jen velmi opatrně, takže tisková agentura Associated Press oznamovala: „Čtyřřadvacetiletý atašé a jeho žena prohlásili, že přestali sloužit Německu, protože byli znechuceni nacistickou brutalitou. On sám přitom údajně disponuje různými podrobnými informacemi té nejvyšší hodnoty.“ Skutečnost, že celou tuto operaci řídila jen a pouze MI6, ovšem popudila její sestru MI5. „Má-li na naše území být přiveden nepřátelský cizinec s jediným cílem, a to vytežit ho, měli bychom se dle

mého názoru takovou akcí zabývat my,“ psal tehdy Guy Liddell, to však byla jen vysloveně profesionální žárlivost. Tím, že MI6 útěk obou manželů připravila, prostě oznamovala do celého světa, že Elliott nepříteli zasadil „mimořádnou ránu“, přičemž to, co Erich prozradil, bylo zpravodajsky využitelné, avšak naprosto zdrcující dopad na Německo měl symbolický význam jeho přeběhnutí.

Když se o přeběhnutí Vermehrena dozvěděl Hitler, prý doslova „vybuchl“. On už měl nějaký čas podezření (oprávněné), že admirál Wilhelm Canaris a řada dalších důstojníků Abwehru rozhodně nebyli stoprocentně loajální, co se věci nacismu týče, a že ve skutečnosti spolupracují s nepřitelem, a nyní měl důkaz. Vůdce se také domníval (tentokrát neoprávněně), že když Erich prchal, vzal s sebou i kódovací klíč německé zpravodajské služby. Podezřelými se ovšem stali i všichni lidé, kteří manželské dvojici pomáhali, nebo ji dokonce jen znali, takže zatčení a následně poslání do koncentračního tábora byli Vermehrenův otec, matka, sestry a bratr. Hitler si navíc pozval „na kobereček“ Canarise, strašlivě mu vynadal a sdělil, že jeho organizace se rozpadá, načež odpověď šéfa Abwehru byla spíše odvážná než taktní, jelikož řekl, že to „není žádné překvapení, vezmeme-li v úvahu, že Německo na frontách prohrává“. O dva týdny později Führer nařídil Abwehr zrušit a vytvořit novou zpravodajskou agenturu, která by se stala součástí Himmlerovy Bezpečnostní služby (Sicherheitsdienst), zatímco Canaris byl přesunut do bezvýznamné pracovní pozice, ocitl se de facto v domácím vězení a nakonec, po neúspěšném atentátu na Hitlera v červenci 1944, ho popravili. Abwehr možná opravdu byl zkorumpovaný, neefektivní a částečně i neloajální, ale nelze popřít, že to byla fungující zpravodajská instituce s celosvětovou působností, přeběhnutí manželů Vermehrenových však vyvolalo řetězovou reakci, která jej naprosto zničila, a to jen tři měsíce před vyloděním Spojenců v Normandii. Jak v této souvislosti napsal historik Michael Howard, německá výzvědná služba byla „uvržena do chaotického stavu právě v momentě, kdy se její účinné působení stalo pro přežití třetí říše životně důležitým“.

Nicholas Elliott byl nyní miláčkem MI6. V interním hodnocení jeho osoby se konstatovalo, že k tomuto případu přistupoval s „mistrovským uměním a pochopením pro věc, a zároveň s tou opravdovou dávkou neúprosnosti“. Část celé té slávy se přenesla i na Philbyho, který přeběhnutí pomáhal uskutečnit z dálky a ještě Vermehrenovy zpovídal v bytě své matky. Vypadalo to prostě tak, že zmíněná operace skončila naprostým triumfem, kterého si Elliott užíval ještě dlouho, ovšem jíst a pít se na počest jeho „úžasného úlovku“ začalo okamžitě.

Přes Philbyho se Elliott seznámil s vyzáblým, ale přátelským Jamesem Jesusem Angletonem. Tito tři zpravodajští důstojníci se stali velkými přáteli a trávili spolu spoustu času, přičemž na Elliotta „udělaly velký dojem Američanův intelekt a osobnost, ale i skutečnost, kolik toho byl schopen sníst a vypít, a jak si obojí uměl vychutnat“. Podobně jako Philby začal i Angleton nosit klobouk typu Homburg a zpod klopky vyhlížel svými očima s těžkými víčky. „Za poněkud tajemným až zlověstným vzhledem se ve skutečnosti skrýval velmi sympatický člověk úžasné osobnosti a širokého záběru,“ vzpomínal později Elliott. Oba muži měli ostatně mnoho společného: velkou ambicióznost, dominantní otce a samozřejmě obdiv k Philbymu.

Ještě než se Elliott vrátil do Istanbulu, měl se dostavit do ústředí MI6 k pracovníkovi, který měl na starosti bezpečnost. Úkolem tohoto bývalého vojáka, do nové funkce jmenovaného teprve nedávno, bylo dohlížet na proceduru schvalování a utajování v diplomatické službě a v SIS. Byl to vůbec první případ, kdy se Elliott, člověk až patologicky diskrétní („tajné záležitosti prostě byly v té době skutečně tajné“, napsal později), ocitl v takovéto situaci. Honilo se mu hlavou, zda nějak nepolevila jeho obezřetnost nebo zda něco neprozradil osobě, která to neměla vědět, strachoval se však zbytečně a rozhovor, který absolvoval a jehož průběh si později i zapsal, do značné míry vypovídá o organizaci, které byl nyní velmi ceněnou součástí.

Důstojník zodpovědný za bezpečnost: „Posaď se, chtěl bych si s tebou pohovořit mezi čtyřma očima.“

Nicholas Elliott: „Jak si přejete, pane plukovníku.“

Důstojník: „Víš tvoje manželka, co je tvou profesí?“

Elliott: „Ano.“

Důstojník: „Jak to?“

Elliott: „Byla dva roky mou sekretářkou a mám dojem, že jí to prostě došlo.“

Důstojník: „Jistě. A co tvoje matka?“

Elliott: „Myslí si, že pracuji v jakési instituci zvané SIS, přičemž se domnívá, že je to zkratka názvu Secret Intelligence Service.“

Důstojník: „Proboha! Jak se to dozvěděla?“

Elliott: „Řekl jí to jeden z členů válečného kabinetu na nějakém koktejlu.“

Důstojník: „A co tvůj otec?“

Elliott: „Je toho názoru, že jsem špion.“

Důstojník: „Proč by si měl myslet, že jsi špion?“

Elliott: „Prozradil mu to náš šéf u baru v klubu White's.“

A to bylo vše.

Elliott a Philby se pohybovali v jakési uzavřené společnosti britské vládnoucí třídy, v níž panovala tak absolutní a nezpochybnitelná vzájemná důvěra, že co se bezpečnosti týče, nebylo třeba zavádět žádná složitá opatření, všichni jako by byli součástí jedné velké rodiny. „Ministerstvo zahraničí fungovalo po celá staletí na základě důvěry,“ prohlásil v této souvislosti George Carey Foster, důstojník, který měl na tomto vládním úřadě na starosti bezpečnost. „V takové rodinné atmosféře nemohl nikdo tušit, že mezi zaměstnanci je i nějaký zloduch.“ Elliott prostě důvěřoval své ženě, že si vše nechá jen pro sebe, jeho zaměstnavatel v tomto ohledu důvěřoval pro změnu otci Nicholase, a Elliott sám důvěřoval svému příteli Philbymu, že nic z toho, co mu řekl, „nepošle dál“, a nikdy by ho nenapadlo, že je to využíváno k nějakým vražedným účelům.

ŠPION MEZI PŘÁTELI

Informace, které poskytli manželé Vermehrenovi, zahrnovaly podrobný přehled „všech jejich domácích kontaktů v katolických silách odporu a jakou by mohly hrát úlohu v poválečném čili demokratickém a křesťanském Německu“. To byl zpravodajský materiál té nejvyšší hodnoty, protože to byl seznam jmen, adres a profesí všech lidí, kteří podobně jako Erich a Elizabeth stáli v opozici proti Hitlerovi, ale hodlali zabránit převzetí moci v jejich zemi komunisty, jinak řečeno to byly „přední katolické aktivity, kterým by v poválečném období mohla připadnout zásadní role při pomoci Spojencům vytvořit v Německu antikomunistickou vládu“. Z pochopitelných důvodů MI6 tento seznam nepředala Moskvě, protože si byla vědoma, že Rudá armáda je již připravena do Říše vpochodovat z východu. Jenže Sovětský svaz ten dokument dostal od Philbyho.

Spojenečtí důstojníci začali skutečně po skončení války vyhledávat antikomunistické aktivisty, jejichž totožnost sdělili Britům Vermehrenovi, čili osoby, které „vyznávaly konzervativní křesťanské hodnoty a mohly by vytvořit jakýsi základ nového politického vedení Německa“. Ani jednoho ovšem nenašli, protože „všichni byli buď deportováni, nebo zlikvidováni“. Poslední měsíce války se, pravda, vyznačovaly krvavým chaosem a po neúspěšném atentátu na Hitlera pozabíjeli přesvědčení nacisté asi pět tisíc lidí, z nichž mnozí byli účastníky katolického odporu, ale až po letech MI6 zjistila, co se skutečně stalo, že Philby ten seznam předal svému řídicímu člověku, ten jej poslal dále do ústředí a k postupující Stalinově armádě se nato přidali zabijáci, kteří měli v ruce jména vlivných ideologických oponentů určených k eliminaci. „Sověti se rozhodli odstranit v Německu veškerou nekomunistickou opozici“, napsal Philip Knightley, „takže ti katolíci byli zastřeleni“.

Nikdo neví, kolik lidí nakonec v důsledku Philbyho jednání zahynulo, protože MI5 a MI6 zmíněný seznam Vermehrenových nikdy nezveřejnily. Guy Liddell z prvně jmenované instituce se ve svém deníku zmiňuje o zprávách, podle nichž příslušné sovětské útvary ve východním Německu likvidují opozici v rámci svého „tažení proti katolické církvi, kterou Rusové považují za nejmocnější mezinárodní sílu odmí-

tající komunismus“. Philby o řadu let později napsal, že stál „za smrtí četných Němců“, a předpokládalo se, že tím myslí nacisty, ale mezi jeho oběťmi byl i nezjištěný počet antinacistů, kteří zemřeli jen proto, že nebyli stejného světonázoru jako on. Jestli v Moskvě stále ještě přezívaly pochybnosti o Philbym jako o člověku naprosto oddaném věci, zdá se, že po dodání příslušného seznamu zmizely.

Vermehrenovi byli přesvědčeni, že Spojence upozorňují na muže a ženy, kteří by mohli Německo ubránit před komunismem, ale nevědomky je vlastně předali Moskvě, a v důsledku Philbyho zrady se Elliottův největší triumf stal špinavou tajnou tragédií.